

EXAMENSARBETE

Hösten 2006

Lärarytbildningen

Drama som tillgång i klassrummet

Författare

Jessica Gustavsson

Charlotte Persson

Handledare

Ben Naji

www.hkr.se

Drama som tillgång I klassrummet

Abstract

Vårt övergripande syfte med denna undersökning är att finna ut i vilket syfte lärare använder drama i sin undervisning och hur de uppnår dessa. Vi har genom vår litteraturstudie dragit slutsatserna att drama är ett gott instrument för att skapa en sammanhållning i klassen, ett instrument för inläring som också i förlängningen skapar en trygghet i gruppen och en stärkt självkänsla hos den enskilda eleven. Drama tydliggör också för eleven skeenden inom historien såväl som samhällskunskapen som annars kan vara svåra att förstå och arbeta kring. Genom att intervjua åtta lärare som arbetar med drama i sin undervisning kom vi fram till att drama är ett ypperligt instrument att använda som komplement till den traditionella undervisningen.

Nyckelord: Drama, lärande, trygghet, samarbete, förståelse, inlevelse, upplevelse.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte och problemformuleringar	7
1.3 Disposition.....	7
2. Litteraturstudie	8
2.1 Definition av drama	8
2.2 Drama och lärande.....	9
2.2.1 Olika former av drama	13
2.2.1.1 Simuleringar	13
2.2.1.2 Rollspel	14
2.2.1.3 Improvisationer	15
2.3 Drama i relation till läroplanerna.....	15
2.4 Sammanfattning av litteraturstudie	18
3. Empiri	19
3.1 Presentation av målgrupp	19
3.2 Metodbeskrivning.....	20
3.3 Genomförande av intervjuer	21
3.4 Etiska överväganden	21
4. Resultatredovisning	22
4.1 Varför använder informanterna drama i sin undervisning?	23
4.2 Resultatanalys.....	27
5. Diskussion och slutsats	27
5.1 Diskussion	27
5.2 Slutsatser	28
5.3 Sammanfattning	29

Referenslista

Bilagor

Förord

Vi vill börja med att tacka vår handledare Ben Naji som väglett oss genom arbetets gång med stort tålamod och stor förståelse för ämnet. Du har hjälpt oss att upptäcka nya tankebanor som vi annars inte hade kommit in på och reflekterat över.

Vi vill också tacka de lärare som ställt upp ute på fältet och tagit sig tid ifrån sina arbeten för att svara på våra frågor samt reflektera över dessa tillsammans med oss.

Kristianstad September 2006

Jessica Gustavsson

Charlotte Persson

1. Inledning

1.1 Bakgrund

När vi skulle skriva vårt examensarbete ville vi undersöka någonting som både var roligt och som andra sedan skulle kunna ha användning för i undervisningen. Eftersom båda två har träffat på drama på olika vis under skolgången så var tanken att detta skulle kunna vara något givande. Man hör ofta hur bra drama påverkar olika elevgrupper, men får aldrig riktigt grepp om hur och kanske framför allt varför drama används. Detta fenomen diskuterade vi med en vän vilken arbetar som lärare i historia, hon tipsade oss om att se dokumentärfilmen *Blue Eyed*, vilket sedan blev en av våra största inspirationskällor.

Dokumentären handlar om pedagogen Jane Elliot och hur hon genom rollspel försöker tydliggöra samhällets dolda fördomar för folk. Det hela började med att Elliot som undervisade på lågstadiet försökte få sina elever, vilka alla var av vit medelklass, att förstå förtrycket av de svarta medborgarna i USA. Då Martin Luther King mördades föddes idén till rollspelet *Blue Eyed*. När hon genomförde rollspelet i klassen delade hon upp eleverna efter ögonfärg, en idé hon fick efter att ha läst en bok om doktor Mengele, vilken var lägerdoktor i ett koncentrationsläger under andra VK. Parallellt med hennes berättelse om denna lågstadielklass får man följa ett liknande rollspel som hon genomför med vuxna deltagare. Deltagarna i rollspelen får känna på hur det känns att vara i en annan persons situation, där den egna rösten och personen inte tas hänsyn till p.g.a. fördomar eller handikapp. Elliot får alla deltagare att rannsaka sig själva och kanske inse hur ofta man omedvetet anammar fördomar utan att reflektera över dessa.

Vi blev eld och lågor, Elliots rollspel öppnade våra ögon för att drama kan vara ett kraftfullt instrument i undervisningssituationer. Detta gav vid hand att vi tagit kontakt med olika skolor, i nordöstra Skåne och i södra Småland, för att finna lärare som använder sig av drama i sin undervisning. Genom dessa intervjuer hoppas vi framför allt på att komma fram till varför dessa informanter använder drama och hur de uppnår sitt syfte. Utgångspunkten i denna undersökning är inte att drama skall ersätta den ordinarie undervisningen utan vara ett komplement till denna. Den kan t.ex. fungera då man vill lyfta fram speciella händelser eller förklara svårförståliga situationer, som t.ex. hur FN fungerar. Drama kan också vara ett redskap för att skapa en sammanhållning i elevgruppen, att främja elevens självkänsla samt att lösa konflikter inom gruppen. I denna undersökning kommer alltså fokus att ligga på drama

som upplevelse, som hjälp för inläring, inte drama för uppvisning i den bemärkelse som t.ex. teater (Hellman, s 11, 1992). Dock kan det arbete som i första hand varit till för upplevelse och inläring, utvecklas för uppvisning, men detta är inte det primära målet.

1.2 Syfte och problemformuleringar

Syftet med detta arbete är att reda ut varför lärare använder drama i sin undervisning. För att få ett uttömmande svar ställs två frågor vilka sedan kommer att analyseras för att finna ett så ackurat svar som möjligt. Vidare kommer denna fråga att undersökas genom litteraturstudier vilket ska vara ett komplement till de kvalitativa intervjuerna som genomförs.

Problemformuleringen är följande:

- I vilket syfte använder lärare drama i sin undervisning?

Följdfrågan till informanterna blev hur de använder drama för att uppnå sina syften, detta för att få ett mer uttömmande svar.

1.3 Disposition

För att få hjälp med hur uppsatsen skulle se ut användes *Rapportens yttre dräkt*. I boken finns bl.a. tips på kapitelnumrering, sidnumrering, marginalsysteem och hur hänvisningar görs till litteratur som använts i denna undersökning. Denna undersökning kommer att inledas med kap.1 som behandlar bakgrunden, syftet med undersökningen och vår problemformulering samt disposition. Andra kapitlet behandlar den litteratur som bearbetats. Kapitlet kommer att definiera drama och utefter detta sedan behandlas ur lärandesynpunkt och vilka former av drama som är lämpliga att tillämpa. Allt avslutas med en genomgång av drama i relation till läroplanerna Lpo/Lpf94. Följande kapitel (kap. 3) presenterar målgruppen, samt metod och genomförande av de intervjuer som har gjorts till denna undersökning. Denna del tar också upp de etiska aspekter som har övervägts inför, under tiden och efter intervjuernas genomförande. Härfter kommer ett kapitel (kap. 4) som behandlar den information som informanterna givit. I det avslutande kapitlet (kap. 5) kommer den information som framkommit från kapitel 2-4 att diskuteras och analyseras för att slutligen leda fram till en slutsats. Längst bak i undersökningen återfinns referenslista och bilagor. För att texten skall bli lättare att bearbeta och hitta i förekommer underrubriker i de olika kapitlen.

2. Litteraturgenomgång

2.1 Definition av drama

Som nämnts redan i inledningen av denna undersökning så kommer detta arbete att belysa drama som upplevelse för den enskilde individen och gruppen i klassrummet, snarare är drama för uppvisnings skull. Drama kan se ut på många olika sätt, även om man begränsat utgångspunkten till upplevelsedrama. En av definitionerna skulle kunna vara det som Lotta Hellman skriver i sin bok *DRAMA och IMPROVISATION som pedagogisk metod*:

Skapande dramatik eller drama, ..., är övningar som befrämjar och utvecklar fantasi, koncentration och samarbetsförmåga. En sorts gymnastik för själen, där människans inre egenskaper står i fokus. Drama är inte teater. Övningar görs samtidigt av alla i gruppen och där finns aldrig någon publik. (Hellman, s 11, 1992)

Hellman menar alltså att drama skall vara för utveckling av människans inre egenskaper, alltså INTE teater. Hellman säger vidare att drama består av ett antal övningar med mycket konkreta syften och mål över varför övningen genomförs, oavsett vilken inriktning övningen har.

Liknande påståenden finns att hitta även i andra verk. Erberth och Rasmusson säger i sin bok *Undervisa i pedagogiskt drama*, att handlingen står i centrum. Genom drama kan varje individ betrakta sin egen handling utifrån, samtidigt som den är känslomässigt involverad. Detta ger nya insikter för deltagaren att reflektera över. Drama ger möjlighet att samarbeta och utveckla sin förmåga att uttrycka sig. Författarna menar att kärnan i drama, specifikt pedagogiskt drama, är elevernas aktiva och kreativa handlingar, samt det konkreta ställningstagandet. Drama säger författarna:

...bygger på våra läroplaners uppfattning om den aktiva, skapande, och ansvarstagande människan som en förutsättning för inläring och utveckling. (Erberth, Rasmusson, s 7, 1996)

Ett återkommande begrepp i den litteratur som finns att tillgå är begreppet *Creative dramatics* som skapades av Winifred Ward (1884-1975). Arbetsformen hämtade sina grunder i barnteatern och består av bl.a. sinnestränande övningar, rollspel, improvisationer och dramatiseringar. Allt för att levandegöra litteratur och teater. *Creative dramatics* kan sägas motsvara det vi kallar pedagogiskt drama. Dock tog Ward avstånd ifrån begreppets terapeutiska arbetsformer som psykodrama och koncentrerade sig helt på drama ur en pedagogisk synvinkel. (Erberth, Rasmusson, 1996). I *Creative dramatics*, översatt - skapande

dramatik, skapas situationer som tvingar deltagarna att uttrycka sig och delta emotionellt. (Kühnau, McEvan, 1971)

Motsvarande fakta finns att hitta hos Brian Way. Han menar i sin bok *Utveckling genom drama – Dramatisk improvisation som pedagogiskt hjälpmedel*, att frågor kan besvaras på två olika sätt, genom information och/eller direkt erfarenhet, upplevelse. Med det ena menar Way den vanliga akademiska utbildningen, med den andra drama. Han förklarar också, precis som Hellman, att drama inte är teater utan drama är deltagarnas upplevelser, oberoende på kravet att kommunicera med en publik. Detta kopplar han också vidare till undervisningen.

Undervisning rör individer, drama rör individernas individualitet, det unika i varje mänskligt väsens kärna. (Way, s 13, 1971)

Fokus måste ligga på hela individen, alltså så måste tonvikten i undervisningen ändras så att individen såväl som individualiteten lyfts fram. Därför menar Way att drama i undervisningssyfte kan gagna såväl lärare som elever, men främst upplevelsen hos eleverna. Upplevelsen som skall utveckla individen. Genom att utveckla individen och individualiteten uppmanas eleverna att själva söka sin upplevelse och på så sätt utvecklas personligt. Genom drama får eleverna uttrycka andra kommunikationer än genom skrift och språk. Utvecklandet av andra uttrycksmedel som t.ex. drama eller dans öppnar för andra kreativiteter och andra former av kommunikation. (Way, 1971)

2.2 Drama och lärande

Redan på 1500-talet använde Martin Luther och Erasmus av Rotterdam sig av bl.a. dockspel i sin undervisning, i syfte att få sina elever att förstå det de ville förmedla.

När det gäller den svenska skolan så har dramaämnet på ett eller annat sätt funnits med i läroplanerna ända sedan sextiotalet. Ämnet har i grundskolan och gymnasiet främst har varit ett valbart ämne men bristen på kvalificerade lärare har gjort att ämnet hamnat i skymundan. Bristen på vidareutbildning för lärare inom drama har också varit bristfällig under många år vilket ytterligare har försvårat ämnets utbredning i skolan. (Rasmusson, 2000)

Det finns en mängd olika metoder och teorier när det gäller drama i undervisning, och drama kan användas i stort sett inom alla skolämnen. Dorothy Heathcote är ett av de stora namnen när det gäller att använda drama i undervisningen. Heathcote utnyttjar dramat för att vidga

människors medvetande och för att lära människor betrakta verkligheten med fantasins hjälp och på så vis upptäcka handlingars underliggande betydelse. Hon ser inte dramat som något speciellt utan snarare som en teknik vanliga människor använder för att handskas med nya eller oroande erfarenheter. Hon använder drama för att få bl.a. barn att förstå mänsklig erfarenhet inifrån. Heathcotes syfte är hela tiden att engagera, och att utifrån dramat reflektera över mänskliga upplevelser med universell innebörd.

Bra lärare med yngre elever stimulerar instinktivt upplevelser av konst, språk, rörelse och drama. Alldeles för ofta och helt utan orsak får emellertid de äldre eleverna färdiga tolkningar av konst och litteratur. De skulle själva kunna dra slutsatser om de bara hade fått tid att pussla ihop sina intryck. Heathcote anser att bearbetningen av en upplevelse bidrar till elevens mognad mer än något annat. När eleven intagit en attityd och tror på dramat kommer identifikationen. (Wagner, 1992, s 91)

Drama är utvecklande oavsett om tidsrymden är kort eller lång. Som Brian Way skriver i *Utveckling genom drama*:

Man upptäcker alltid att det behövs övning för att kunna nå skicklighet i alla mänskliga aktiviteter. Skicklighet i att leva kräver likaså övning. (Way, 1971, s17)

Way anser vidare att barn och lärare måste komma bort från tanken att drama och teater är samma sak, drama är en helt annan aktivitet som behöver helt andra färdigheter och normer för bedömning. Syftet är att utveckla människan, och han anser att drama allt mer kommer att bli ett sätt att lära och undervisa. Way skriver att tanken på drama kan skapa förvirring och talar om vikten att först uppleva dramat på dess egna villkor innan man börjar använda det som ett verktyg i undervisningen.

Drama kan till slut bli ett värdefullt verktyg, men först måste själva verktyget utformas – Drama är lika ogripbart som själva personligheten och går ut på att utveckla människor – 30- eller 40- minuterslektionen kan betraktas som en viktig del i det skolmässiga undervisningssättet (fast det är tragiskt att intresset och inlevelsen skall avbrytas så abrupt av en ringklocka). Men i drama kan 5-minuterslektionen vara lika viktig som en längre – Ett par minuters drama kan göra mycket för trötta, ansträngda och aningen uttråkade sinnen. Därför behöver aldrig drama komma i vägen på ett späckt schema. Det är en form av undervisning i dess fulla bemärkelse. Det är ett sätt att leva och hjälper snarare än hindrar annat stadium. (Way, 1971, s 18)

Brian Way säger att människan behöver öva upp sin skicklighet på att leva, detta är något som föreningen Lions-Quest International har tagit fasta på. Lions-Quest Internationals

Tillsammans, är ett material speciellt framtaget för att användas inom skolans verksamhet, där drama används som instrument för lärande. Här beskrivs hur man med enkla medel kan hjälpa eleverna att utveckla egenskaper som samarbete, kommunikation, sätta upp mål och respektera och uppskatta sig själv och andra. Lions arbetar idag över hela världen och har bl.a. som målsättning att höja människors livskvalitet och främja ungdomars utveckling. Sedan mitten på 1980-talet finns projektet *Tillsammans*, vilket riktar sig direkt till skolor och lärare. Detta projekt har som huvudmål att eleverna tillsammans med lärare skall utveckla färdigheter i att:

- arbeta tillsammans
- visa respekt för andra människor
- ta ansvar
- fatta positiva och sunda beslut
- handskas med konflikter
- sätta upp mål
- stärka barn och ungdomars självdisciplin, ärlighet, familjeloyalitet och samhällsengagemang. (<http://www.lions.se/lionsquest.html>)

I likhet med punkterna i *Tillsammans*, har författarna till boken *Rollspel i teori och praktik* angivit följande punkter för användandet av drama i pedagogiskt syfte. Detta då de anser att de pedagogiska syftena med att använda rollspel är flera:

- Ge ny kunskap, befästa och integrera kunskap, omsätta teoretisk kunskap till praktisk
- Belysa konflikter och problem samt bearbeta dessa och finna lösningar
- Ge handlingsberedskap inför nya situationer
- Träna kommunikation och beslutsfattande
- Medvetandegöra och förändra åsikter och attityder
- Skapa en grund för och medverka till förändring av åsikter, attityder och värderingar
- Medverka till självkänedom, personlig utveckling, ansvarstagande, lyhördhet, flexibilitet och kreativitet (Nilsson, Waldemarson, 1988)

Forskning kring hur rollspel/simuleringar kan användas på högstadiet/gymnasiet är något begränsad när det gäller det svenska skolväsendet. Drama är dock ett område som på senare år har intresserat fler och fler forskare. I antologin *Historiedidaktiska perspektiv* har två historielärare, Jonna Nordlander och Åsa Karlsson, utvärderat hur drama kan användas i

historieundervisning. De menar att eleverna lättare kan ta till den komplexa verklighet med det informationsflöde som råder idag, med hjälp av drama/dramatiseringar. De upplever båda att drama är ett instrument som underlättar och hjälper läraren att följa den läroplan som är uppsatt för skolan.

I boken *Drama i undervisningen* menar Dorothy Heathcote, om vem boken handlar om, att drama borde användas i klassrummet som ett medel i utbildningssyfte att;

...dra ur barnen det som de vet, men som de ännu inte vet att de vet. (Wagner, 1992, s. 19)

Genom att bygga upp ett annat tankesätt än tidigare hos eleverna så kan man börja bedriva en undervisning som framför allt bygger på kvalitet, snarare än kvantitet. Hon säger att drama kan bidra till att kvalitén i undervisningen söks på ett annat vis och bidrar till större känsla och mening hos eleverna. Författaren menar vidare att drama också kan hjälpa läraren att utveckla en mer öppen och flexibel syn på sina egna arbetsuppgifter. Kanske är det så att drama i flera fall passar bättre i vissa avseenden än vad läsning och diskussion gör för att tydliggöra för eleverna vad som menas. (Wagner, 1971)

För att kunna diskutera varför drama skall finnas med i undervisningen måste man precis som ovan nämnt betrakta vad man med sin undervisning är ute efter, kvalitativ eller kvantitativ. Alltså vilken form av kunskap man strävar efter.

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskaper kommer till uttryck i olika former – så som fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. (Lpf94)

Eftersom kunskap är relaterat till person, tid och plats måste kunskapsinhämtningen varieras för att få en holistisk sådan. Den holistiska kunskapsinhämtningen innefattar såväl teoretiska studier som empati, egen reflektion och tankeförmåga. Många av dessa kan man uppnå genom att använda drama i sin undervisning. Denna kunskap kan nås delvis med teoretiska studier, men också att man medvetandegör delar av verkligheten dvs. genom empiriska studier.

2.2.1 Olika former av drama

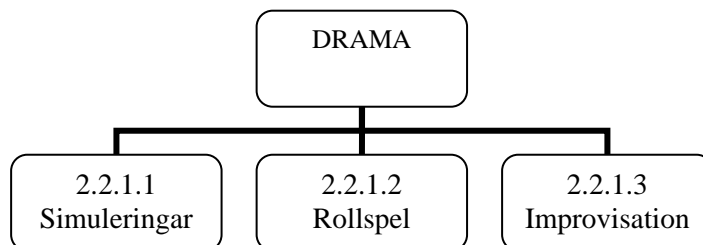

Fig.1 Drama och dess olika former

Det första en grupp som vill arbeta med drama, eller ännu mer definierat, pedagogiskt drama gör, är att skapa en trygghet i gruppen där alla litar på varandra och kan samarbeta. Det är därför viktigt att alla i gruppen känner sig trygga och vågar ”göra bort” sig i gruppen utan att detta får några efterföljder. Trygghet skall inte förväxlas med vänlighet utan innebär att alla behandlas med respekt. I olika samarbetsövningar lär gruppen känna varandra både på en fysisk och en psykisk nivå vilket gör det möjligt för gruppen att sedan arbeta vidare med andra former av drama som nämns nedan. (Janzon, Sjöberg, 1977)

Dramaövningar kan ha olika syfte, det kan t.ex. vara att förbättra koncentrationen hos deltagarna, en annan kan vara att lära sig att använda kroppen som uttrycksmedel. Dessa övningar skall i sin tur sedan leda till att gruppen kan gå vidare i sin utveckling och börja arbeta med drama för lärandets skull, som ett hjälpmedel för detta. (Hellman, 1992, Janzon, Sjöberg, 1977) Genomgående i alla övningar är dock uppföljning. Oavsett vilken form av drama man arbetar med måste ledaren/läraren följa upp och diskutera med deltagarna om deras erfarenheter och känslor som övningen väckt. Gör man inte detta kan drama, istället för att utveckla deltagarna, verka som en obehaglig upplevelse och hämma denne framöver. (Way, 1971) Det finns olika former av drama som kommer att behandlas nedan som är särskilt användbara i lärandesyfte.

2.2.1.1 Simuleringar

Simuleringar skall inte förväxlas med spel, i en simulering finns ingen vinnare eller förlorare, deltagarna går in i simuleringen med de erfarenheter och kunskaper de har för att skapa en

trovärdig simulering. Simuleringen skall inte vara en avbildning av verkligheten, då är den inte pedagogiskt riktig, det är när simuleringens verklighet kontrasteras mot den verkliga världen som man lär sig förstå verkligheten. Det enda krav som egentligen ställs på en simulering är att den skall hållas inom rimlighetens ram och vara konsekvent.

I en simulering finns oftast inget mål uppsatt, inget egentligt svar på frågan, utan det är processen i sig som är det viktiga, vad deltagarna har upplevt under tiden man arbetat, då det är deltagarna som leder processen framåt. Framgångarna med en simulering beror på vad den fylls med, vilka ramar och kriterier som sätts upp. Simuleringen är ett redskap som kan användas i flera sammanhang:

... simuleringar som har till syfte att visa på att en folkgrupp är överlägsen en annan folkgrupp. Undervisning med hjälp av simuleringar kan givetvis också användas till något positivt t.ex. att medvetandegöra eleverna om företeelser och strukturer i världen som förtrycker både dem själva och andra, samt visa på möjligheter att göra något åt världens orättvisor. (Hansson, 2004, s 21)

Hansson säger vidare att, faran med simuleringar är att de kan fyllas med vilka värderingar och kunskaper som helst. Det är risk att deltagarna i en simulering okritiskt tar till sig tankar och åsikter som uttrycks under simuleringen. Då denna aktivitet kan väcka starka känslor vilket gör att det som sker passerar deltagarnas kritiska filter utan att i ögonblicket väcka reaktioner eller tankar, därför är det viktigt att ha en uppföljning med diskussioner där deltagarna kan ventilerar sina upplevelser.

2.2.1.2 Rollspel

Rollspel skiljer sig från simuleringar bl.a. genom att deltagarna i ett rollspel inte utgår ifrån sina egna erfarenheter utan får sig en roll tilldelad och får veta hur denne utefter denna skall agera. Rollspel kan bidra till att utveckla ett självmedvetande hos individen då denne lär sig att se sig själv genom andras ögon.

Vi ser på oss själva utifrån andras förväntningar; vi speglar och spelar därmed våra roller så som vi tror att andra vill att vi ska utföra dem. (Nilsson, Waldemarsson, 1988, s 8)

Genom att deltagarna tilldelas olika roller kan man se varje roll ur olika synvinklar och därför ändra deltagarnas ingångspunkter i de olika rollerna. Detta ger också deltagarna möjligheten att se sina egna attityder till sin egen roll, eller den roll de spelar. Rollspel kan också arbetas

med på ett friare sätt där man utgår ifrån en roll, men där deltagarna ges mer utrymme att ge utlopp för sina impulser och infall. (Janzon, Sjöberg, 1977)

2.2.1.3 Improvisationer

Att improvisera betyder att man samtidigt som man hittar på nya repliker skall spela och agera med övriga deltagare. (Janzon, Sjöberg, 1977) Meningen med improvisationer är att fånga stunden ingivelse och genomföra denna utan några egentliga förberedelser. Det kan vara att gruppen ges ett tema att arbeta efter och sedan är det fritt att jobba vidare. Den fantasi och koncentration som gruppen tidigare arbetat upp, som nämns i kap. 2.2.1, kommer nu till sitt fulla agerande. Improvisation kan på sätt och vis sägas vara den ultimata övningen att genomföra i slutet av en grupps arbete med drama. (Hellman, 1992)

Improvisation kan vara en träning som individen kan ha nytta av genom hela livet. Inte bara i vardagliga situationer då man lätt blir stum och inte vet vad man skall säga, utan också i det denna undersökning koncentrerar sig på, nämligen lärande. Med improvisation tränar människan upp ett snabbt tänkande samt att denne utvecklar tänkandet på ett sätt så att det är lättare att ställa frågor och ta ställning till olika situationer. I en improvisation är det aldrig bestämt i förväg vad som skall sägas eller göras, här får allt hända och idéer får föda och följa varandra. Det också viktigt i en improvisation att deltagarna inte ta kål på varandras idéer utan att de idéer som presenteras bejakar varandra. (Hellman, 1992)

Att replikerna kommer spontant hjälper deltagarna att skapa ett språk som speglar den nuvarande situationen och övningen. Övningens karaktär gör att ingen kan göra rätt eller fel, utan är kopplad helt till deltagarnas infall och deras omedelbara impulser. Janzon och Sjöberg menar i sin bok *Pedagogiskt Drama* att improvisationer fungerar allra bäst då det framför allt är deltagarnas kroppsspråk och fantasi lyfts fram.

När man improviserar *upplever* man en situation, man genomför inte en uppvisning. (Janzon, Sjöberg, 1977, s 57 f)

Genom att situationen inte är för uppvisning, ändras övningens karaktär och gör den idealistisk för skolan och lärande.

2.3 Drama i relation till läroplanerna

Eftersom den nuvarande skolan arbetar utefter Lpo/Lpf 94, är det väsentligt att anknyta till båda dessa läroplaner. De punkter vilka redovisas nedan är de punkter i läroplanen vilka kan

knytas an till användandet av drama i undervisningen. Då läroplanerna är tillgängliga på så många olika vis, t.ex. via skolverkets hemsida, i lärarhandböcker etc. kommer det ej att finnas hänvisningar till någon specifik upplaga.

Lärarens främsta utgångspunkt i undervisningen är styrdokumentet. Det är dessa som talar om lärarens och skolans uppdrag, såväl som elevens rättigheter och skyldigheter. Här står att läsa allt ifrån elevinflytande till hur en demokratisk värdegrund skall förmedlas. Efter att upprepade gånger gått igenom dessa två dokument här aktuella, Lpo/Lpf94, har ett flertal citat påträffats som direkt eller indirekt kan kopplas till undervisning som inkluderar drama. Under rubriken "Grundläggande värden" i såväl lpo94 som lpf94 står att läsa följande citat.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet. (Lpo/Lpf 94)

Det kan tolkas så som att läroplanerna menar att eleven skall ges möjlighet att på olika sätt hitta sin plats i samhället. För att skolan skall kunna ge alla elever möjlighet till detta, behövs en varierad undervisning så att elever med olika förutsättningar, på olika sätt kan uppnå dessa mål. Läroplanerna tar vidare upp, under stycket *Förståelse och medmänsklighet*, att eleverna måste erbjudas chans att främja vissa egenskaper, såsom förståelse för andra människor och inlevelse. Åter igen krävs någon form av handling, det är svårt att skapa förståelse genom att läsa en text, får eleven däremot gå in i en roll och leva sig in i denna finns det stora förutsättningar för att denne får en förståelse. Under samma rubrik i läroplanerna skrivs det följande:

Ingen skall i skolan utsättas för mobbing. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. (Lpo/Lpf 94)

Med detta menas att eleverna i skolan måste ges en kunskap, ett instrument att jobba med frågor som mobbing. För att alla elever skall kunna delta i detta utifrån sina egna premisser krävs något annat än samtal, här skulle drama kunna komma in i bilden som ett hjälpmedel för läraren, klassen och eleverna skall kunna uppnå detta.

På återkommande ställen i läroplanerna står det att eleverna måste kunna leva sig in i olika situationer för att tillgodogöra sig information och situationer. Under samma rubrik i läroplanerna som ovan nämnt sägs följande:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörlighet över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de

värden som ligger i en kulturell mångfald. Skolan är en social och kulturell mötesplats, som har både möjlighet och skyldighet att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Lpo/Lpf 94)

Kortfattat innebär detta att skolan måste tillhandahålla eleverna instrument för att de skall kunna utveckla sin förmåga till inlevelse.

Vidare talas det om den individuella personen i läroplanerna, den menar att skolan skall tillhandahålla en möjlighet för eleverna att lära känna det egna kulturarvet och på så sätt skapa sig en identitet med denna. Eleverna skall inte bara lära känna och förstå sin egen situation, utan också andras värdegrunder och deras villkor för detta. Detta kan också vidare kopplas till stycket i läroplanen som behandlar *En likvärdig utbildning*. Här talar man om skolans och lärarens skyldighet att variera och anpassa undervisningen för alla elevers förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Allt detta för att skolan skall ge samma förutsättningar för alla elever till utbildning. Dock motsäger sig läroplanen själv genom att säga följande:

Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig göras lika för alla. (Lpo/Lpf94)

Som man skriver enbart i Lpf94 så skall dock all verksamhet i skolan leda till en allsidig och varierad undervisning. Har man uppnått detta mål så eliminerar det ovanstående till viss del sig själv.

Genom att ge eleverna ett verktyg som drama, kan de uppnå flera uppsatta mål i läroplanerna på ett tydligt sätt. Utvecklar man elevernas sociala och kommunikativa kompetens gör dessa det lättare för eleverna att tala och samarbeta med varandra, vilket också står i läroplanen Lpf94. Att behöva göra egna ställningstaganden och förklara sina tankar, utvecklar deras sätt att tänka kritiskt och kan därför på ett lättare sätt ta till sig olika fakta och förhållanden. Slutligen menar också läroplanen lpf94 att:

Undervisningen bör belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. (Lpf94)

För att kunna behålla en utveckling hos eleverna såväl som i samhället bör man belysa en verklighet av samhället och olika situationer som eleverna kan tänkas hamna i. Åter igen skulle drama kunna kopplas till detta mål för att hjälpa eleverna att uppnå detta. Genom att levandegöra olika delar av verkligheten för dem på fler sätt än genom skrift och tal, utan även genom handling, kan de tillgodogöra sig både sin egen och samhällets utveckling.

2.4 Sammanfattning av litteraturstudie

Utav det som framkommit ur litteraturstudien är det tydligt ur såväl lärande synpunkt som av läroplanernas mål att en varierad undervisning gagnar lärandet hos eleverna. Både de punkter som *Tillsammans* och *Rollspel i teori och praktik* tar upp stämmer överens med de mål skolan har att uppfylla enligt Lpo/Lpf 94. Läroplanerna är det främsta dokument lärarna har att följa i skolan, det har visat sig att genom att tillämpa drama i viss utsträckning i undervisningen utvecklar eleverna såväl trygghet som förtroende för gruppen. Genom att dessa färdigheter stimuleras förbättras lärandemiljön och elevernas stimulans till lärande.

Dramat är till för eleverna själva och inte något som ska visas upp som en föreställning. Drama är inte teater, såvida det inte på förhand är överenskommet att dramatiseringen ska förevisas för andra än deltagarna i gruppen. I dramat får eleverna visa sin kreativitet utan att för den delen behöva kritiseras för detta. Genom att diskutera och analysera inom gruppen skapas en trygghet.

Genom att på olika sätt variera undervisningen med dramaövningar har eleverna också utveckla olika färdigheter. En övning kan förbättra gruppdynamiken medan en annan låter eleverna erfara verkliga händelser, såväl nutida som historiska. Ett rollspel är t.ex. inte verklighet men den skall till motsats till simuleringen likna verkligheten. Den situation som skall spelas upp förenklas, konkretiseras och flyttas i tid och rum, pga. att rollspelet liknar en situation blir den tänkta eller faktiska situationen mindre komplex och därmed lättare att få grepp om och då lättare att förstå. Hos eleverna skall det skapas en förståelse och förtrogenhet för företeelser och ting vilket ska skapa en grund för eleverna att klara sig i samhället efter avslutad skolgång. Genom dramat får eleverna möjlighet att öva sig på att leva, vilket Brian Way säger i sin bok:

Man upptäcker alltid att det behövs övning för att kunna nå skicklighet i alla mänskliga aktiviteter. Skicklighet i att leva kräver likaså övning. (Way, 1971, s17)

Genom att delta i olika former av drama kan eleverna lära av det de är med om. Då alla elever är olika individer, med olika förutsättningar för att lära, ger en varierad form av undervisning alla elever möjligheter att inhämta kunskaper.

3. Empiri

3.1 Presentation av målgruppen

I denna undersökning har vi arbetat med informanter från nordöstra Skåne, samt södra Småland. Vi har förhört oss om möjligheten till att utföra intervjuer hos ytterligare ett tiotal pedagoger i regionen, utöver de åtta som finns med i undersökningen, vilka vi vet arbetar med drama i sin undervisning, men blivit nekade att utföra intervjuer. Dessa pedagoger upplevde generellt att de inte kunde avvara arbetstid eller fritid till detta, då de kände att de redan var under en hög arbetsbelastning. Ytterligare ett faktum som försvårade för oss var att, de flesta av dessa pedagoger vilka kunde tänka sig att medverka i en intervju, ville träffa oss personligen. Detta visade sig vara omöjligt, då vi inte kunde finna tider som passade både oss och informanten. Det faktum att så många nekade till att medverka i intervju, kan i sig vara ett intressant underlag för en vidare undersökning, men vi kommer inte att analysera detta vidare här.

Före intervjutillfällena hade informanterna vidtalats och informerats om den inriktning undersökningen innefattade. De ombads att reflektera över sitt sätt att använda drama i undervisningen och hur de gick till väga. En kvalitativintervju är ett samtal där inga enhetliga svar finns då både intervjuare och informant deltar och bidrar med information. En kvalitativ intervju ger informanten möjlighet att svara med egna ord och därför är det svårt att standardisera sådana intervjuer. Syftet med kvalitativa intervjuer är således att ta reda på hur olika egenskaper och skeenden tolkas. Här följer en kort presentation av varje informant.

(Informant 1, man) SO-lärare på gymnasienivå

Denna informant är adjunkt i historia och har använt sig mycket av drama speciellt inom detta ämne samt inom samhällsvetenskap. För närvarande forskar han men har gedigna undervisningserfarenheter från gymnasiet och KOMVUX.

(Informant 2, man) SO-lärare på gymnasienivå

Denna lärare har lång erfarenhet av att arbeta inom gymnasiet och KOMVUX. I skrivande stund arbetar han som lärare i historia, religion och samhällskunskap, där han tillämpar drama som ett komplement i undervisningen. Han anser att drama är ett utomordentligt bra instrument för inläring och trivsel i klassrummet.

(Informant 3, kvinna) 4-9 lärare och fritidspedagog

Läraren i fråga arbetar just nu med barn på mellanstadiet samt inom fritidsverksamheten. Hon arbetar både med schemalagt drama men använder även drama under andra lektioner inom skolans verksamhet. Hon säger att hon tillämpar drama i det vanliga klassrummet främst för att stärka gruppens sammanhållning men också för att drama gör eleven mera aktiv i sin lärandeprocess.

(Informant 4, kvinna) Språklärare och Montessoripedagog på högstadienivå

Denna Montessoripedagog arbetar som språklärare, hennes ämnen är engelska och franska. Hon anser att drama är ett utmärkt instrument både för att främja samarbetet inom gruppen men också ett bra verktyg för att öva t.ex. uttal i främmande språk.

(Informant 5, kvinna) Dramalärare på högstadienivå

Denna lärare jobbar enbart som dramalärare på högstadienivå. Hon undervisar främst i elevens val. Drama för henne kan användas såväl för att spela teater som att lösa konflikter och skapa ett tryggare klimat i klassrummet och elevgruppen.

(Informant 6, kvinna) SO-lärare, högstadienivå

Denna lärare tog sin examen för 4 år sedan och har arbetat på samma skola sedan dess. Hon undervisar i alla 4 SO-ämnena på ett högstadium i södra Småland. Även om hon undervisar i alla SO-ämnena använder hon drama främst inom historieämnet.

(Informant 7, kvinna) Språklärare, gymnasienivå

Denna lärare undervisar i främmande språk, för tillfället undervisar hon i franska på ett högstadium i södra Småland. Hon använder drama för att eleverna ska lära sig våga tala det främmande språk de håller på att lära sig.

(Informant 8 man) SO-lärare, högstadienivå

Informanten undervisar i historia och samhällskunskap på ett högstadium i södra Småland, där han har arbetat i 8 år. Då han använder drama sker det främst inom samhällskunskapen.

3.2 Metodbeskrivning

Denna undersökning är genomförd via en kvalitativ metod, intervjuerna är kvalitativt analyserade. Frågan rör inte hur många som använder drama i sin undervisning fokus ligger i

att utröna varför och hur drama används, målet med undersökningen är att ta reda på syftet med att använda drama och hur informanterna går till väga för att uppnå detta syfte.

Kvalitativ metod med ostrukturerade intervjuer valdes framförallt för att det ger utrymme för diskussioner kring ämnet som sådant. Vid den kvalitativa ostrukturerade intervjun ges informanten friare tyglar att diskutera och analysera sina svar utifrån sina referensramar. Även för den som ställer frågorna (forskaren), ger en sådan intervju större utrymme att ställa följdfrågor och diskutera de svar som informanten ger. Detta kan vara en utmaning för forskarens förutfattade meningar inom ämnet. En ostrukturerad intervju genomförs dessutom på ett mer avslappnat vis än vad en regelrätt utfrågning eller enkätundersökning hade gjort. I en strukturerad intervju, vilken ofta hör samman med någon form av enkätundersökning, ges informanten mycket lite utrymme, om något alls, att diskutera sina svar. Det som kan ses som negativt med ostrukturerade intervjuer kan vara att informanten får tala som den vill, ligger det då i forskarens intresse att finna ut hur informanten upplever en viss företeelse, då måste denne vara flexibel i sitt sätt att ställa frågor. En ostrukturerad intervju kan beskrivas som en dialog i vilken informanten får tala fritt om ämnet som undersöks, följdfrågor som uppkommer kan ge forskaren en bättre bild av undersökningsområdet och kanske till och med tillföra andra dimensioner, som forskaren inte har haft i åtanke. (May, 2001)

3.3 Genomförande av intervjuer

Intervjuerna genomfördes på två olika sätt. Två av intervjuerna gjordes via telefon, då det inte fanns möjlighet till att träffa dessa informanter personligen pga. logistiska hinder. Därmed var det också omöjligt att göra bandupptagningar med dessa, vi har dock fått möjligheten att diskutera och analysera svaren tillsammans med informanterna via telefon. På så sätt anser vi att deras svar återges på ett korrekt vis i denna undersökning. Övriga sex informanter intervjuades på sina arbetsplatser. Då intervjuerna genomfördes under arbetstid, ansåg informanterna att en bandupptagning kunde bli undermålig som underlag då det var mycket stöj och skrik i bakgrunden. Dessa informanter, såväl som de ovanstående, var med och analyserade de svar som hade antecknats. Efter redovisning för var och en av informanterna anser vi, såväl som informanterna, att de svarsanalyser som genomfördes överensstämmer med verkligheten. Alla informantsvar finns att tillgå i sin helhet i bilagorna.

3.4 Etiska överväganden

Då löfte gavs till de informanter som ställt upp i denna undersökning att de skall kunna förbli anonyma, så har det efter etiska överväganden beslutats av författarna att endast de själva och handledaren till denna undersökning, vet vilka personer och på vilka skolor som undersökningarna och intervjuerna har genomförts. Av etiska skäl kommer all information från intervjuerna att förstöras efter det att arbetet är avslutat. Detta innefattar alla anteckningar från intervjuer, såväl telefonintervjuer som intervjuer som genomförts personligen. Allt för att säkerställa informanternas anonymitet. Det enda som avslöjas om informanterna är vilka ämnen de undervisar i, deras kön och i vilken region av landet som de är verksamma i.

4. Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas informanternas svar på varje fråga för sig. I många fall har informanterna givit liknande svar på frågorna, därför kommer dessa svar att redovisas i löpande text med citat för att underbygga dessa påståenden. Texten kommer framför allt att byggas upp kring nyckelord och centrala begrepp som påträffats i informanternas svar. Följande frågor ställdes till informanterna:

1. I vilket syfte använder du drama i din undervisning?
2. Hur går du tillväga för att uppnå ditt syfte/syften?

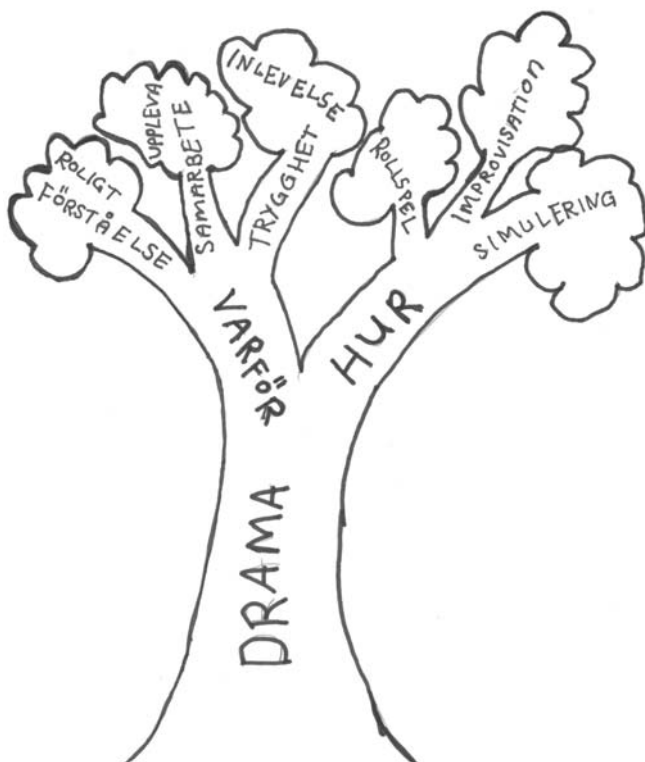

fig. 2 Redovisningsstrategi

4.1 Varför använder informanterna drama i sin undervisning?

Ett av de främsta nyckelbegreppen som påträffas bland informanternas svar är inlevelse. Informanterna beskriver detta begrepp på olika sätt, informant 1 menar att med inlevelse ökar elevernas förståelse och respekt för historiska personer och skeenden. Med hjälp av drama menar informanten att han kan se en ökad inlevelse hos eleverna, jämfört med då han använder ordinarie undervisningsmetoder. Genom att leva sig in i historiska personers och grupper liv och förutsättningar får de en klarare bild av hur och varför denna person agerade på ett visst sätt och varför samhällen har sett olika ut vid olika tider i det förgångna. Informanten menar att han, i de klasser där han genomfört historiska rollspel, ser en ökad respekt för historiska personers och grupper agerande och hur detta avspeglas även i dagens samhälle. En informant har givit ett nästan identiskt svar, han använder drama för att ge eleverna en möjlighet till att leva sig in i hur människor hade det förr.

Eleverna tycker ibland att människor har agerat konstigt för de förstår inte att människorna då hade en helt annan världsbild och andra kunskaper mot vad vi har idag.
(Informant 8, bilaga 9)

Liknande svar återkommer hos informant 2. Denne beskriver liksom informant 8 inlevelse, fast med ett annat ord, att levandegöra. Genom att levandegöra historien genom t ex rollspel får eleverna se historia från annan synvinkel och få en känsla av att det handlar om verkliga människor, vilket annars, med ordinarie undervisningsmetoder, kan bli diffust. Informant 3,4, 5 och 7 har inte denna inriktning på sitt användande av drama, då de inte arbetar med samhällsorienterande ämnen, är inte detta sätt att arbeta något de jobbar med i första hand. Dock nämner flertalet av dem detta sätt att arbeta som exempel när de beskriver hur drama kan användas i undervisningen. Informant 5 gav exempel på hur drama kan användas inom andra ämnen än det egna:

Det kan vara som rollspel i historia då man gör historiska rollspel, I samhällskunskapen för att levandegöra rättegångar, (...) När eleverna skall ha redovisningar i t.ex. NO kan de genomföra detta i form av en talkshow eller rent av som en frågesport, typ "Vi i Femman" eller "Jeopardy". (Informant 5, bilaga 6)

Flera av informanterna anser att drama är till gagn för de elever som räknas som svaga och de menar att olika former av övningar skapar trygghet i gruppen samtidigt som det ger den enskilde eleven ett ökat självförtroende. Så här säger en av informanterna:

Eftersom drama inte är abstrakt är det bra för svaga elever. (Informant 4, bilaga 5)

Informant 6 säger sig också kunna se att drama är bra för de elever vilka har svårigheter, när de får vara med och göra sina röster hörda kan det leda till en bättre självkänsla hos dem.

Informant 5 säger följande:

...i dramat får elever som i vanliga fall inte syns i klassrummet komma till tals och visa sina färdigheter. Även de ”stökiga” eleverna får här en möjlighet att stiga ur sin givna roll i elevgruppen och visa en annan sida av sig själva. Drama skapar ett självförtroende hos de elever som har svårigheter med teoretiska ämnen, de kan här visa upp något, inom skolan, som de klarar av. Drama kan aldrig vara rätt eller fel och därför kan aldrig dessa elever heller misslyckas i ämnet. (Informant 5, bilaga 6)

Även inom språkundervisningen kan drama vara till hjälp för de så kallat ”svaga” eleverna. Genom att på olika sätt göra undervisningen mer påtaglig hjälper det dessa elever att ta till sig undervisningen ur andra metoder än katederundervisning. Informant 4 pratar mycket om detta då hon är språklärare. Språk kan annars vara den del av undervisningen som riskerar att delas upp i fragment och dessa svaga elever har därför svårt att se en helhet i undervisningen. Hon ger bland annat följande exempel på hur man skulle kunna involvera drama i språkprocessen:

Eftersom drama inte är abstrakt är det bra för svaga elever. I språk är det viktigt att härma för att lära, där kan drama främja den processen. (Informant 4, bilaga 5)

Detta är något som informant 7 också anser vara viktigt, hon använder dramatiseringar av texter i sin språkundervisning just för att eleverna ska få träna sig i att uttala främmande ord.

Att skapa ett gynnsamt klimat för lärande och kunskap är ett av målen som informant 3 anser vara bland det viktigaste, och vilket kan uppnås via drama. Sammanhållning och trygghet skapar tillsammans en bra miljö för lärande, detta är något som informanterna på olika vis har erfarit. Informant 7 såväl som 4, håller också med om detta. Genom att låta gruppen gå igenom ett antal övningar som förbättrar t.ex. stämningen, tryggheten eller självkänslan i gruppen, förbättras gruppdynamiken och eleverna kan ta till sig undervisningen på ett helt annat sätt. Informanterna beskriver detta såhär:

Drama är bra för att skapa sammanhållning och trygghet i gruppen, vilket leder till en bättre miljö för lärande. (Informant 3, bilaga 4)

Genom att använda drama kan man få med även de svaga eleverna i gruppen och förhoppningsvis ge dem en bättre självkänsla genom att de känner sig delaktiga i processen. (Informant 7, bilaga 8)

När eleverna är involverade i ett rollspel är de beroende av varandra vilket leder till att de måste samarbeta, respektera varandra och inte köra sitt eget race. (Informant 4, bilaga 5)

Drama engagerar andra sinnen än den ordinarie undervisningen, i dramat använder deltagarna, hörsel, syn och känsel på ett helt annat vis, vilket skapar en annan sinnebild. Flertalet av informanterna säger detta och menar på att detta engagemang är en oundgänglig förutsättning och förbättring av den övriga undervisningen. Genom att stimulera dessa sinnen skapas en bättre självkänsla och självförtroende som i sin tur skapar en bättre lärandemiljö. Så här beskriver informant 3 och 1 sina erfarenheter på detta område:

Drama skapar en större kroppsmedvetenhet hos barnen och då oftast ett bättre självförtroende. (Informant 3, bilaga 4)

Genom inlevelse lär man sig bättre, genom att engagera alla sinnen, använda sin kropp, rösten och förmåga att känna, se och lyssna, ger detta en ödmjukhet inför oss själva. (Informant 1, bilaga 2)

En annan av våra informanter låter alltid sina elever genomföra sinnestränande övningar, det kan vara en sådan enkel sak som att eleverna ger varandra massage. Detta menar hon också ger en trygghet i gruppen. Eleverna lär sig genom beröring att lita på varandra. Utöver tillit lär sig eleverna att slappna av i skolan, genom att lära sig hantera stress på så här, klarar eleverna skolarbetet på ett mycket bättre sätt:

Detta är förutom beröring, en lugn stund där eleverna lär sig att koppla av och slappna av i sina kamraters närvaro...massage har också visat sig ha en lugnande effekt för dessa elever i deras övriga skolarbete. Inte bara är de mer avslappnade, de har lärt sig hantera stress på ett bättre sätt och kan på så sätt hantera skolarbetet bättre. (Informant 5, bilaga 6)

De informanter som arbetar med samhällsorienterande ämnen (1,2,6,8) låter sina elever utforma egna rollspel. Detta för att eleverna ska känna att de har åstadkommit något och för att de ska få öva sig i att leva sig in i andra människors situation, Ett exempel som informant 1 framhåller, är att denne berättar en historia för klassen och att någon person försvinner ur handlingen i denna historia. Klassen skall sedan finna ut vad som händer med denne och dramatisera detta. Ett annat exempel som gavs kom från informant 2, denne säger till klassen att de ska föreställa sig att de har lidit skeppsbrott. Eleverna ska sedan komma fram till svaren

på följande frågor: vad gör man, hur de ska organisera ett nytt samhälle, vem som gör vad och varför, detta utmynnar sedan i ett rollspel.

Ett exempel på rollspel som kan användas oavsett ämnesinriktning framfördes av informant 3. Hon brukar använda sig av den form av drama som kallas improvisationer. Eleverna delas in i grupper à 4-5 elever per grupp, de får en miljö, en replik och ett föremål som måste vara med i improvisationen. Därefter ska de spinna vidare på detta, det får ta 10 min att komma fram till något därefter ska de spela upp sin improvisation inför klassen. Denna forma av drama sporrar eleverna till att använda sin fantasi och övar upp förmågan till att samarbeta. Flera av informanterna har som syfte att försöka skapa inlevelseförmåga och förståelse hos sina elever, informant 6 går till väga på detta vis.

Eleverna får själva leta fram bakgrundsinformation och sedan hitta på repliker till sin dramatisering, detta gör att de får en större förståelse och en inlevelse i sina roller. (Informant 6, bilaga 7)

Rollspel fungerar även inom språkområdet där dramatiseringen av texter är något som flera informanter använder sig av.

Jag brukar låta dem dramatisera texterna så att det blir som konversationer i stället för att de ska sitta och läsa ur boken, de måste lära sig att använda det talade språket likväl som det skrivna. Eleverna får också själva skriva små dialoger som de får dramatisera, då känner de verkligen att de har åstadkommit något. (Informant 7, bilaga 8)

Även informant 4 brukar använda sig av dramatisering i sin språkundervisning, just för att låta eleverna öva sig på att uttrycka sig på annat vis än i skriven text och för att låta dem öva sig i uttal om det rör sig om främmande språk.

Argumentationsövningar, säger informant 4, är ett annat sätt för eleverna att uttrycka sig med hjälp av drama. Då de spelar en roll och inte måste stå till svars för rollkaraktärens åsikter, menar informanten att eleverna vågar leva sig in i sin roll. Denna övning är ett bra sätt för att få eleverna att se saker ur olika perspektiv och få insikt i hur andra individer tänker och känner. Denna form av övning fungerar också bra som konfliktlösare, då antagonisterna kan få byta roller med varandra, för att få en insikt i varandras ståndpunkter.

En förutsättning för att denna sorts övningar ska fungera är att deltagarna känner sig säkra och trygga i gruppen. Detta är något som flera av informanterna nämnde.

Det viktigaste till att börja med är att skapa trygghet i gruppen så man tar sin början i trygghetsskapande övningar. (Informant 3, bilaga 4)

Informant 5 säger också att hon börjar med trygghetsskapande övningar för att förbättra stämningen i gruppen vilket är något informant 7 också gör. Avslutande för detta kapitel citeras informant 3 som genom dessa ord konkretiserar och sammanfattar vad många av de andra informanterna har sagt och menat:

Det man läser fastnar inte alltid men det man är delaktig i består oftast, lite som Dewey, learning by doing. (Informant 3, bilaga 4)

4.2 Resultatanalys

Genom att ge eleverna en varierad undervisning, menar informanterna att eleverna bättre kan ta till sig det som skolan vill förmedla. Om det sedan är övningar som gör gruppen tryggare eller förklarar olika historiska skeenden spelar ingen roll. Informanterna verkar trots allt överlag mena att drama i olika former gagnar elevernas lärande. Övning i färdighet såväl som förståelse är av stor betydelse för att eleverna skall hitta en röd tråd i undervisningen. Informanterna är i det stora hela eniga om att drama är bra för elever som räknas som svaga, då de genom olika former av drama får en möjlighet att visa upp sina kunskaper och bli sedda i ett annat ljus. Genom att använda sig av en form av undervisning, drama, där ingen kan göra rätt eller fel, som t.ex. i en improvisation, uppmanas eleverna att delta. Eftersom deltagandet aldrig kan vara rätt eller fel, kan eleven heller aldrig misslyckas, något som informant 5 också påpekar.

Genom de citat som använts i texten i hela kapitel 4, kan det skönjas att informanterna upplever att deras elever tar till sig kunskaper på ett mer övergripande sätt. Exempel har givits på detta i texten om historieundervisningen. Informanterna menar att då eleven förstår att historia inte är linjär, vilket kan upplevas i den ordinarie undervisningen, får de en djupare förståelse och helhetssyn. Eleven förstår att människor i olika tider har haft olika val och olika motiv där tillfälliga val och slumpen spelar roll.

Sammanfattningsvis överensstämmer informanternas svar väldigt väl med det som återfinns i litteraturen. Även om informanterna inte direkt nämner läroplanerna i sina svar, stämmer deras mål väl överens med de mål som återfinns i Lpo/Lpf 94. Såväl litteratur, läroplaner och informanternas svar påpekar vikten av att lyfta fram individen i gruppen och skapa ett tryggt klimat för lärande oavsett elevernas skiftande förutsättningar.

5. Diskussion och slutsats

5.1 Diskussion

Vår fråga inför denna undersökning var aldrig om drama skall vara en del av skolan, utan varför? Frågeställningarna blev därför för oss vilket syfte har lärare med att använda drama i sin undervisning och hur de går tillväga för att uppnå sitt syfte/syften?

Att skapa inlevelse hos eleven och förmåga till att uttrycka sig på varierande sätt var några av huvudsyftena med att använda drama enligt informanterna. Ett annat syfte var att låta eleverna uppleva det de lärt sig. Detta är något som Janzon och Sjöberg också lyfter fram, genom upplevelse erfar eleverna händelser och förlopp i det förflutna men också det som sker i nutid. Genom att uppleva andra människor situationer skapas det också en förståelse för andra individers förutsättningar, såväl idag levande och historiskt sett. Brian Way är en av de författare vilken lyfter fram detta, då han menar att det finns två sätt att besvara frågor, genom information och direkt upplevelse. Genom drama, i dess olika former, kan eleverna konfronteras med olika situationer tagna ur verkligheten, utan att löpa risk att ta skada. Detta finner vi stöd för hos Way men också i det material *Tillsammans*, vilket är utarbetat för Lions-Quest International. Informanterna påtalar också detta men i mindre skala då de ofta refererar till klassrummet. Här kan det röra sig om konflikthantering eller om hur FN-fungerar.

En intressant iakttagelse vi har gjort är att man kan få mycket hjälp i sin undervisning när det gäller att följa läroplanerna, enbart genom att blanda in drama. Erberth och Rasmusson nämner att läroplanen är utformad för att passa i en skola där individerna är aktiva, ansvarstagande människor vilket är en förutsättning för inläring. Genom drama får individen chans att utveckla andra erfarenheter och färdigheter än vad enbart ordinarie undervisning erbjuder.

5.2 Slutsatser

Syftet med denna undersökning var att utröna i vilket syfte lärare använder drama i sin undervisning. Vi har funnit att syftena skiftar något beroende på informanternas ämnesinriktningar men vi fann vissa gemensamma beröringspunkter som återkom i såväl litteraturen som bland informanternas svar. Genom att använda drama skapas en trygghet i gruppen som i sin tur främjar samarbete vilket leder till en bättre lärandemiljö. För den enskilde individen i gruppen innebär drama en ökad perceptionsförmåga och självmedvetenhet. Detta leder i många fall till ett bättre självförtroende då eleven får syn på och upplever sina egna kunskaper. Vi har också märkt att drama inte är helt utan risker, såväl litteratur som informanter påpekar vikten av att diskutera och följa upp, både gruppens och

individens upplevelser efter varje övning. Sker inte detta kan det leda till missförstånd, och till och med göra att självförtroendet hos deltagaren/eleven försämras. Med detta menar vi inte att man skall vara tveksam inför att prova drama, huvudsaken är att man har ett klart syfte med den övning man tänkt genomföra. Som en av informanterna nämnde gör man hela tiden nya erfarenheter som gör att man förändrar och utvecklar övningar för elevernas bästa.

5.3 Sammanfattning

Genom att göra en närmre litteraturstudie i ämnet drama, uppdagades det att drama på olika sätt gagnar elevers lärande. Skapas det en trygghet i gruppen där tillit och självförtroende går hand i hand, skapas en bättre lärandemiljö för eleverna. De övningar som denna undersökning koncentrerat sig på är simuleringar, rollspel och improvisationer. Den främsta drivkraften skall i alla fallen dock vara upplevelse. Med hjälp av diskussion och analys av genomförda övningar skapas en förståelse för händelseförloppet och eleverna utvecklas. Människan behöver öva på vardagliga saker som att kommunicera, sätta upp mål och respektera varandra och med hjälp av drama kan övningar av denna karaktär förbättra elevernas förutsättningar i livet. En ökad kompetens, samarbetsförmåga och tillit är nyttiga kunskaper att besitta för att klara sig i samhället.

En dramaövning kan i skolans värld också vara till för att ge eleverna förståelse för en historisk händelse eller en företeelse i samhället. Här agerar eleverna utifrån sina erfarenheter av situationen. På så sätt får de uppleva, både teoretiskt genom att läsa om företeelsen, men också praktiskt genom att agera den. Viktigt är att poängtera att drama ur lärandesynpunkt är för upplevelsens skull, inte för uppvisningen även om denna ibland tillkommer. Genom att utöka elevernas perceptionsförmåga kan de ta till sig information på flera olika sätt. Drama kan vara den nyckel som låser upp elevernas tankesätt och vidgar deras vyer. Genom diskussion och analys av förekomna övningar, byter eleverna erfarenheter och de lär sig att förhålla sig kritiskt till olika påståenden.

Då ett av skolas främsta styrdokument är läroplanerna Lpo/Lpf 94, var det självklart för oss att även se vad dessa sa om drama i skolan. Drama står aldrig direkt utskrivet som metod i läroplanerna, men utefter vad den övriga litteraturen sa om drama kunde vi koppla dessa två samman på ett flertal ställen. Det kan vara för att uppnå målet för en varierad undervisning till att skapa en förståelse för andra människors livssituation och förutsättningar. Skolan skall

tillhandahålla de instrument som krävs för att eleven skall kunna utveckla sin förmåga till inlevelse.

Det framkom snart ur informanternas svar att de arbetade med Lpo/Lpf 94 i åtanke och att deras syfte med drama till stor del kunde kopplas samman med de mål som står uppsatta i Lpo/Lpf 94. Genomgående svar kunde kopplas till det som står i läroplanerna om en likvärdig skola. Skolan skall vara till för alla och informanterna menar att man genom drama skapar en trygghet i klassrummet som gör att alla elever vågar göra sina röster hörda. Även de elever som anses som svaga eller stökiga får chans att på andra sätt än den ordinarie undervisningen, visa vad de kan. Självförtroende och samarbete var andra genomgående svar som återkom i flera av informanternas svar. Eftersom lärarna undervisade på olika stadier och i olika ämnen framkom det flera tips på hur detta skulle kunna genomföras med hjälp av drama. Avslutningsvis redovisar vi här den slutsats vi har funnit genom de studier vi genomfört.

Att *uppleva* företeelser och händelseförlopp genom *drama*, *utvecklar* elevens *inlevelseförmåga* vilket skapar en *förståelse* för dennes *egen och andras situation* och samtid. Detta utvecklar en *respekt* och ett *sammanhang* hos eleven, vilket kommer att följa med genom livet.

Referenslista

Primärmaterial

Intervjuer

Informant 1: manlig SO-lärare på gymnasienivå i nordöstra Skåne.

Informant 2: manlig SO-lärare på gymnasienivå i nordöstra Skåne.

Informant 3: kvinnlig 4-9 lärare och fritidspedagog i nordöstra Skåne.

Informant 4: kvinnlig språklärare och Montessoripedagog på högstadienivå i nordöstra Skåne.

Informant 5: kvinnlig dramalärare på högstadienivå i nordöstra Skåne.

Informant 6: kvinnlig SO-lärare på högstadienivå i södra Småland.

Informant 7: kvinnlig språklärare på gymnasienivå i södra Småland.

Informant 8: manlig SO-lärare på högstadienivå i södra Småland.

Sekundärmaterial

Litteratur

Bjerstedt, Åke, *Rapportens yttre dräkt*, Lund, 1997

Erberth, Bodil, Rasmusson, Viveka, *Undervisa i pedagogiskt drama*, Lund, 1996, Andra upplagan

Hansson, Yngve, *Simuleringar – för lärande och insikt*, Stockholm, 2004

Hellman, Lotta, *DRAMA och IMPROVISATION som pedagogisk metod*, Eskilstuna, 1992

Janzon, Ulla-Britt, Sjöberg, Claes, *Pedagogiskt Drama*, Kristianstad, 1977

Kalsson, Åsa, ”Tärningen är kastad”, Larsson, Hans-Albin (red) m.fl., *Historiedidaktiska perspektiv*, s 211-264, Jönköping, 2005

Kühnau, Erik, McEvan, John, *Pedagogisk dramatik*, Lund, 1971

May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, Lund, 2001

Nilsson, Björn, Waldemarson, Anna-Karin, *Rollspel i teori och praktik*, Lund, 1988

Nordlander, Jonna, "Dramatik som metod", Larsson, Hans-Albin (red) m.fl.,
Historiedidaktiska perspektiv, s 63-126, Jönköping, 2005

Rasmusson, Viveka, *Drama – konst eller pedagogik*, Malmö, 2000

Saugstad, Per, *Psykologins historia – En introduktion i modern psykologi*, Stockholm, 2001

Utbildningsdepartementet, *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna – Lpo 94, Lpf 94*, 1994

Wagner, Betty Jane, *Drama i undervisningen – en bok om Dorothy Heathcotes pedagogik*, Göteborg, 1992

Way, Brian, *Utveckling genom drama – dramatisk improvisation som pedagogiskt arbete*, Lund, 1971

Elektroniska källor

<http://www.lions.se/lionsquest.html> (finns även i tryckt form, men endast tillgängligt för kursdeltagare)

Bilagor

Bilaga 1 Intervjufrågor till informanter

Drama som tillgång I klassrummet

Intervjufrågor till informanterna

- I vilket syfte använder du drama i din undervisning?
- Hur går du tillväga för att uppnå dina syfte/syften?

Bilaga 2.

Intervju med en manlig SO-lärare på gymnasienivå i nordöstra Skåne (Informant 1)

Denna lärare är adjunkt i historia och har använt sig mycket av drama speciellt inom detta ämne samt inom samhällsvetenskap. För närvarande forskar han men har gedigna undervisningserfarenheter från gymnasiet och KOMVUX.

I vilket syfte använder du drama i din undervisning?

Jag har två syften med att använda drama i undervisningen, båda handlar om inlevelse. Lever man sig in i hur människor en gång tänkte och agerade ger det förståelse och respekt. Vi tenderar att göra människor till dumma och ociviliserade personer, utan att tänka på vilka förutsättningar och kunskaper de hade.

Som exempel brukar jag ibland använda mig av hur Hitler kunde ta makten i Tyskland efter 1:a världskriget. Jag ställer frågan varför människor föll för hans propaganda. Vi som har facit i hand vet hur det gick och har svårt att förstå att ett helt folk kunde gå med på de galenskaper som inträffade. Om vi har kunskap om vad som hände före Hitlers maktövertagande, om vi sätter oss in i hur människor i Tyskland hade det efter 1:a världskriget, är det lättare att förstå varför människorna handlade som de gjorde. Genom drama kan man ge inlevelse och väcka tanken att vara på sin vakt.

Genom inlevelse lär man sig bättre, genom att engagera alla sinnen, använda sin kropp, rösten och förmåga att känna, se och lyssna, ger detta en ödmjukhet inför oss själva.

Tankarna bakom att använda drama väcktes när jag studerade till lärare, jag studerade historiskt berättande- retorik och presentationsteknik det och upptäckte då kraften i en berättelse. Det räcker inte att analysera man måste ha förståelse och se människan bakom som agerar och påverkar. Risken är annars den att man tror att allt händer av sig själv istället för att se människorna bakom, man måste förstå att man kan göra saker själv, det är inte opersonliga krafter som får tingen att ske.

I historia och samhällskunskap måste man ha ett klart syfte med det man gör, veta vilket budskap man vill få fram. Man måste förstå att historia inte är linjär, människor har olika val där tillfälligheter och slumpen spelar in. I historiska drama och rollspel måste man fundera över personers motiv, se förutsättningarna, vad de visste och vad som var viktigast.

Innan man genomför något måste man ha en struktur och ett klart syfte. Detta innebär stort ansvar! Man kan egentligen skapa vad som helst, ljuga ihop en historia. Det viktigaste är att skapa ett underlag, en bakgrund för kunskap.

Som jag nämnde förut använder jag mig av rollspel, där eleverna får föra politiska debatter. Jag använder också dramatiseringar för att få eleverna att få förståelse för historiska händelser och personer. Det är viktigt att få eleverna att förstå att varje enskild individ har betydelse i historien, att de själva har möjlighet att påverka sin situation. Jag har hämtat idéer i låg – mellanstadiets historieböcker, jag anser att dessa är bra upplagda och berättar bra om hur människor en gång levde. Berättelsen är viktigast för att skapa en förståelse, har man inte förståelse kan man inte heller analysera.

Hur går du tillväga för att uppnå dina syfte/syften?

Jag kan ge ett exempel på hur man kan använda en berättelse:

Först läser jag en berättelse för klassen, där det är någon person som försvinner ut ur handlingen. Vad hände honom/henne sedan? Här kan man skapa historier, rollspel och dramatisera. Eleverna måste tänka efter hur det såg ut och vilka förutsättningar som fanns då historien utspelar sig.

Om eleverna ska föra en politisk debatt t ex som mellan en socialdemokrat och en moderat, då måste de som agerar sätta sig in i dessa bådars tänkesätt för att kunna argumentera. Man måste hålla sig till vad som hänt och vet inte riktigt var det kommer att sluta. Det viktiga i detta sammanhang är att jag som ledare lägger in lite frågor i debatten/argumentet.

Jag följer alltid upp det som har gjorts, man måste ta ansvar för det man gör och ha syftet klart för sig innan man börjar med något. Om det inte finns ett klart syfte med övningen kan det urarta och som ledare måste man hålla uppsikt över deltagarna och ge klara instruktioner. Drama kan väcka många känslor och det är viktigt att analysera det som sker annars kan det skapa problem hos de enskilda deltagarna. Om de inte får diskutera sina upplevelser kan det leda till missuppfattningar och frustration.

Bilaga 3.

Intervju med en manlig SO-lärare på gymnasienivå i nordöstra Skåne (Informant 2)

Denna lärare har lång erfarenhet av att arbeta inom gymnasiet och KOMVUX. I skrivande stund arbetar han som lärare i historia, religion och samhällskunskap, där han tillämpar drama som ett komplement i undervisningen. Han anser att drama är ett utomordentligt bra instrument för inläring och trivsel i klassrummet.

I vilket syfte använder du drama i din undervisning?

Mitt syfte med att arbeta med dramatiseringar och rollspel är att försöka få eleverna att mer konkret komma åt stoffet man arbetar med. Att levandegöra, eleven får vara aktör och det ger en känsla av att det handlar om människor av kött och blod, det blir lätt diffust annars. När jag studerade till lärare fanns inte drama med i utbildningen, jag kom själv på tanken att arbeta med drama. Min vision är att undervisningen ska vara varierad, det ska finnas många olika moment. Katederundervisning kan vara bra ibland men det behövs mer, t ex utställningar och rollspel, det är viktigt med variation. Syftet för mig när jag använder drama och rollspel är när jag försöker få eleverna att mer konkret komma åt stoffet man arbetar med, att levandegöra. Levandegöra såväl historiska skeenden som svårförståeliga företeelser i samhället. Det kan vara att få eleverna att förstå människors olika tänkande och också låta eleven få vara aktör vilket ger dem en känsla av att det handlar om människor av kött och blod.

Eftersom jag undervisar både gymnasieelever och elever på KOMVUX kan det ibland vara lite komplicerat att använda dram, Generellt är det så att KOMVUX elever är mer engagerade än gymnasieelever, det fungerar dock inte alltid med drama, de medverkande måste bruka allvar annars blir det lätt kaos. Jag finner som en nackdel att jag själv inte studerat drama på högre nivå utan endast utan tagit del av vad andra har gjort och utvärderat detta utefter mina syften. Utifrån dessa syften har jag med egna idéer utarbetat eget material som jag anpassat efter gruppen jag undervisar i.

Färdigskapat material är många gånger bra men man måste vara kritisk i sin granskning, En del av det material jag använder mig av till samhällskunskapen hämtar jag via Internet och här är det extra viktigt att granska materialet. Här finns material till rollspel som berör olika länders ekonomi, och matproduktionen i världen, t ex varför vissa länder producerar massor av mat som inte kommer dess befolkning till gagn.

Hur går du tillväga för att uppnå ditt syfte/syften?

Jag har i samhällskunskapen har använt sig av material vilket han fått från FN- förbundet när jag undervisar om hur FN är uppbyggt och fungerar, detta utmynnade i ett FN rollspel. Ibland skickar kyrkliga, fackliga och andra organisationer material till skolan, i dessa har man satt upp olika roller och gjort en problemformulering som eleverna ska lösa tillsammans i ett rollspel. När det gäller politiska frågor använde jag mig av en egen idé att eleverna skulle agera olika partier. När ett sådant rollspel planeras kommer man överens om olika frågor som man sedan forskar fram svaren till utefter partiernas olika agenda. I detta rollspel får eleverna en insikt i hur de olika partierna fungerar och vad de står för.

Vid ett par tillfällen då jag stött på en klass som har svårt att komma överens och där konflikter lätt uppkommer har jag också använt mig av drama för att ge eleverna en möjlighet att se varandras tankar och varför de agerar som de gör.

Rollspel och värderingsövningar använder jag också bl.a. i etiska frågor, t ex frågor som rör katastrofer och flyktingproblematik. Frågor i en sådan övning skulle kunna vara följande:

- Vad skulle du (eleven) ta med dig om du skulle fly?
- Vart skulle du fly?
- Om du kan tänka dig att fly till ett annat land, varför får inte människor fly hit?

Detta är tankeväckande och får eleverna att se över sina värderingar. Dock måste man tänka på att här finns inga rätta eller fel svar. Det gäller att hålla ett klimat i klassrummet som tillåter alla elever att svara precis som de tycker och inte tillåta någon form av trams utan hålla det på en allvarligare nivå.

En annan situation som behandlar etik och moral är en övning som jag kallar skeppsbrott, där man föreställer sig att klassen lider skeppsbrott och hamnar på en öde ö. Här kan frågorna t.ex. vara:

- Vad gör ni?
- Hur organiserar ni ett nytt samhälle?
- Vem gör vad?
- Varför?

En övning som denna kan genomföras på endast ett lektionspass likväl som att den kan ingå i ett längre tema, allt beroende på hur mycket tid man lägger på övningen.

Bilaga 4.

Intervju med en kvinnlig 4-9 lärare och fritidspedagog i nordöstra Skåne (Informant 3)

Läraren i fråga arbetar just nu med barn på mellanstadiet samt inom fritidsverksamheten. Hon arbetar både med schemalagt drama men använder även drama under andra lektioner inom skolans verksamhet. Hon säger att hon tillämpar drama i det vanliga klassrummet främst för att stärka gruppens sammanhållning men också för att drama gör eleven mera aktiv i sin lärandeprocess.

I vilket syfte använder du drama i din undervisning?

Jag anser att drama är ett mycket bra instrument för inläring. Barnen vågar prata och göra bort sig inför gruppen utan att för den delen förlora sin prestige. Drama är bra för att skapa sammanhållning och trygghet i gruppen, vilket leder till en bättre miljö för lärande. Den stora vinsten med drama är när man ser barnens glädje. Drama skapar en större kroppsmedvetenhet hos barnen och då oftast ett bättre självförtroende och ju tidigare man börjar med drama, desto bättre. Man kan följa gruppens utveckling. Allt ska ske på frivillig basis, man ska aldrig tvinga någon att delta, men det är viktigt att alla får vara med. Man måste alltid hålla koll på vem som gör vad. Jag ser drama som något odelat positivt.

Hur går du tillväga för att uppnå ditt syfte/syften?

Det viktigaste till att börja med är att skapa trygghet i gruppen så man tar sin början i trygghetsskapande övningar. Man kan använda sig av olika sinnestränande övningar men det tar lång tid innan man kan lägga in roller och repliker. Man kan ha improvisationer t ex. kan eleverna delas in i 4-5 st per grupp, de får en miljö, en replik och ett föremål som måste vara med. Därefter ska de spinna vidare på detta, det får ta 10 min att komma fram till något. En annan övning man kan göra är att eleverna ska bygga en maskin, där deltagarna är olika delar i maskinen eller laga en maträtt där de är olika ingredienser.

Drama kan användas på olika sätt man kan ha det schemalagt eller som ett inslag i undervisningen. På engelska kan man låta barnen göra små rollspel där de skriver sina egna repliker eller så kan de spela upp en färdigskriven text. I historia kan man t ex ha historiska rollspel. Det man läser fastnar inte alltid men det man är delaktig i består oftast, lite som Dewey, learning by doing. Drama kan användas när man behöver samla gruppen för att de stimmar i klassrummet.

Bilaga 5.

Intervju med en kvinnlig språklärare och Montessoripedagog på högstadienivå i nordöstra Skåne (Informant 4)

Denna Montessoripedagog arbetar som språklärare, hennes ämnen är engelska och franska. Hon anser att drama är ett utmärkt instrument både för att främja samarbetet inom gruppen men också ett bra verktyg för att öva t.ex. uttal i främmande språk.

I vilket syfte använder du drama i din undervisning?

Jag tycker att drama är ett bra sätt att främja samarbete inom elevgruppen. Eleven får spela en annan roll än sig själv och får då möjlighet att visa en annan sida av sin personlighet. Drama engagerar, motiverar och kan ge eleverna viljan till ett ökat inflytande i sin lärandeprocess. Jag är av den uppfattningen att drama främjar demokratiska arbetsformer. När eleverna är involverade i ett rollspel är de beroende av varandra vilket leder till att de måste samarbeta, respektera varandra och inte bara köra sitt eget race. I språk är det ett bra medel, eleverna lär sig språket i "klumpar" inte bara i fragment. Sång och drama är bra för att öva upp uttalet. Eftersom drama inte är abstrakt är det bra för svaga elever. I språk är det viktigt att härma för att lära, där kan drama främja den processen.

Hur går du tillväga för att uppnå ditt syfte/syften?

Om eleverna arbetat med en saga, kan man som avslutning låta klassen dramatisera den. Detta för att öva såväl att uttrycka sig på annat vis än i skriven text och för att öva sig i uttal om det rör sig om främmande språk. Argumentationsövningar är ett annat sätt för eleverna att uttrycka sig med hjälp av drama, då de spelar en roll och inte personligen måste stå till svars för rollkaraktärens åsikter. Detta är ett bra sätt för att få eleverna att se saker ur olika perspektiv och ta del av hur andra individer tänker och känner. På liknande sätt kan man också använda detta vid konfliktlösningar, såväl i som utanför klassrummet. Dock är analys efter avslutad övning mycket viktig, man får inte lämna några känslor och oklarheter outredda då detta enbart kan förvärra situationen. Ibland använder jag drama för att lätta upp stämningen i klassrummet, men också för att lösa konflikter. Genom att dra saker till sin spets, och att eleven får en annan roll kan denne leva sig in i en annan människas situation och få känna hur det känns. Drama släpper känslor löst, speciellt om eleven spelar en roll denne kan identifiera sig med. Det kan balla ur, därför är det viktigt med handledning och att alla får

vara med i den mån de kan. Det är viktigt att analysera och diskutera efteråt annars vinner man inget.

På denna skola använder vi oss även av olika övningar när vi har ”uppflyttardagar”. Innan vi slutar vårterminen ska eleverna som börja i sjätte klass efter sommarlovet besöka oss och bekanta sig med omgivningen. Dessa elever kommer hit för att träffa oss lärare och de elever de kommer att träffa i skolan. Det är viktigt att de känner sig välkomna och trygga i miljön, därför har vi olika övningar där de lär känna oss och de andra lite närmare och där de lär sig samarbeta. Här använder vi oss av LIONS –QUEST materialet *TILLSAMMANS*.

Bilaga 6.

Intervju med en kvinnlig dramalärare på högstadienivå i nordöstra Skåne (Informant 5)

Denna lärare jobbar enbart som dramalärare på högstadienivå. Hon har detta ämne främst som elevens val i dagsläget. Drama för henne kan användas såväl för att spela teater som att lösa konflikter och skapa ett tryggare klimat i klassrummet och elevgruppen.

I vilket syfte använder du drama i din undervisning?

Det första jag kommer att tänka på när jag talar om drama är att i dramat får elever som i vanliga fall inte syns i klassrummet komma till tals och visa sina färdigheter. Även de ”stökiga” eleverna får här en möjlighet att stiga ur sin givna roll i elevgruppen och visa en annan sida av sig själva. Drama skapar ett självförtroende hos de elever som har svårigheter med teoretiska ämnen, de kan här visa upp något, inom skolan, som de klarar av. Drama kan aldrig vara rätt eller fel och därför kan aldrig dessa elever heller misslyckas i ämnet. Även om min undervisning främst utgår från drama som teater så använder jag parallellt med detta olika övningar för att skapa ett bättre och tryggare klimat i gruppen. Det kan vara övningar som är sinnestränande, såsom olika former beröringsövningar. En beröringsövning kan vara en så enkel grej som massage, här lär sig eleverna tillit till varandra. Detta är förutom beröring, en lugn stund där eleverna lär sig att koppla av och slappna av i sina kamraters närvaro. Att ta några minuter av varje dramalektion till massage har också visat sig ha en lugnande effekt för dessa elever i deras övriga skolarbete. Inte bara är de mer avslappnade, de har lärt sig hantera stress på ett bättre sätt och kan på så sätt hantera skolarbetet bättre.

Hur går du tillväga för att uppnå ditt syfte/syften?

Först väljer eleverna vilket ”ämne” de skall jobba med och om redovisningen skall vara en musikal eller pjäs. Eftersom vi arbetar tematiskt så har vi hjälp även av musikläraren. Eleverna får själva välja vilken roll de vill spela, är det flera som vill spela samma roll så sker en casting, precis som på en riktig teater. De får läsa upp en del av manus och sedan bestäms gemensamt vilken som passar bäst till rollen. Improvisationsövningar och andra övningar som inte är direkt knutna till ”pjäsen”, är obligatoriska för alla som valt kursen.

Jag använder drama som sagt främst i form av teater då vi varje termin sätter upp en pjäs. Förra terminen var det Grease som stod på programmet. Jag undervisar enbart i elevens val. Men parallellt med teater kör jag alltid improvisationsövningar och olika former av trygghetsövningar för att förbättra stämningen i gruppen, detta gruppklimat är något som senare kommer att vara väldigt tydligt på scen, ett bra klimat i gruppen ger ett bättre

uppträdande på scen. Jag har dock under min utbildning fått många tips på hur man kan använda sig av drama i skolan. Det kan vara som rollspel i historia då man gör historiska rollspel, I samhällskunskapen för att levandegöra rättegångar, FN-rollspel. I svenska där man kan ha improvisationer och argumentationsövningar som också är en form av drama. När eleverna skall ha redovisningar i t.ex. NO kan de genomgå detta i form av en talkshow eller rent av som en frågesport, typ "Vi i Femman" eller "Jeopardy". När de rör sig om yngre elever kan de t.ex. kan få dramatisera eller/och improvisera sagor eller händelser de själva varit med om.

Då detta är en långsiktig kurs som inte bara är en kort övning som utspelar sig i ett klassrum så blir upplägget ett helt annat. Då ett rollspel används i klassrummet som ett inslag i undervisningen är det viktigt att göra en uppföljning och diskutera igenom vad som har hänt och hur eleverna känner sig. Detta är också särskilt viktigt när man t.ex. har kört en övning med beröring. Inte alla elever är vana vid beröring hemifrån och därför kan sådana övningarna kännas kränkande för den enskilda individen då man invaderar deras personliga utrymme.

Man måste därför tala ut med eleverna efter varje övning så att alla får ventilera sina tankar, såväl positiva som negativa. Kanske är det rent av läraren som måste ändra på övningen då man märker att något inte fungerat som man tänkt. Det är också viktigt att man har en klar plan över vad som skall hända och vara konkret med sina instruktioner till gruppen. Fallerar detta kan hela övningen gå i stöpet innan den ens har börjat. Det finns en risk att någon elev gör narr av någon annan i gruppen och då har jag nästan alltid ett rollspel. På bra och dåliga grunder så har eleverna på sätt och vis lärt sig detta vilket har gjort att konflikterna i gruppen har minskat avsevärt. Även hur eleverna bemöter andra utanför denna grupp har förbättrats.

Bilaga 7.

Intervju med kvinnlig SO-lärare på högstadienivå i södra Småland (Informant 6)

Denna lärare tog sin examen för 4 år sedan och har arbetat på samma skola sedan dess. Hon undervisar i alla SO-ämnena på ett högstadium i södra Småland. Även om hon undervisar i alla SO-ämnena använder hon drama främst inom historieämnet.

I vilket syfte använder du drama?

Då eleverna lär sig på olika sätt försöker jag variera min undervisning. Att låta dem dramatisera är ett sätt att göra SO-undervisningen varierande. Dramatiseringen blir deras egen tolkning av arbetsområdet vi har gått igenom. I dramat får de "tysta" eleverna en möjlighet att synas och visa att de kan något, detta stärker deras självförtroende.

Hur går du till för att uppnå ditt syfte/syften?

När vi påbörjar ett arbetsområde, t ex romariket, finns det texter som kan dramatiseras. Eleverna får själva leta fram bakgrundsinformation och sedan hitta på repliker till sin dramatisering, detta gör att de får en större förståelse och en inlevelse i sina roller. När de ska genomföra sin dramatisering brukar jag videofilma dem, på så vis kan vi se på dramat vid ett senare tillfälle och diskutera det. Jag brukar bjuda in publik till klassrummet, lediga lärare och elever från mellanstadiet. Det gör det hela lite extra spännande. Förhoppningsvis glömmar eleverna aldrig dramat de själva har varit med om att skapa. När de får vara med från början och bygga upp.

Bilaga 8.

Intervju med kvinnlig språklärare på gymnasienivå i södra Småland (Informant 7)

Denna lärare undervisar främst i främmande språk, för tillfället undervisar hon i franska på ett högstadium i södra Småland. Hon använder drama främst för att eleverna ska lära sig våga tala det främmande språk de håller på att lära sig.

Varför använder du drama?

Dramatiseringar är väldigt bra för eleverna när de lär sig språk, genom dramatiseringar av texter får eleverna öva sig på att uttala orden. Det är många elever som är tysta och tillbakadragna för att de inte vågar lita till sin egen förmåga. Jag vill att alla ska få möjlighet att känna att de är delaktiga och alla ska få komma till tals i klassrummet. Genom att använda drama kan man få med även de svaga eleverna i gruppen och förhoppningsvis ge dem en bättre självkänsla genom att de känner sig delaktiga i processen. Drama låter eleverna lära sig genom att de får göra något mer konkret, då de flesta tycker att de inte lär sig något när de inte får ett färdigt resultat i handen.

Hur går du till väga?

Jag brukar låta dem dramatisera texterna så att det blir som konversationer i stället för att de ska sitta och läsa ur boken, de måste lära sig att använda det talade språket likväl som det skrivna. Eleverna får också själva skriva små dialoger som de får dramatisera, då känner de verkligen att de har åstadkommit något. Jag använder också övningar där eleverna får lära känna varandra i gruppen, det är viktigt att de känner sig trygga för då vågar de ge av sig själva. I en grupp där alla skrattar med varandra skrattar man inte åt varandra. Jag brukar förklara skillnaden i inläring mellan, å ena sidan teoretiska ämnen så som språk, och praktiska ämnen så som slöjd eller gymnastik genom att jonglera med bollar. De flesta elever ser inte sitt lärande i språk, de kan inte räkna upp antalet ord eller grammatiska regler de lär sig. I ett ämne som slöjd är det lättare att se ett resultat, eleven får en smörkniv eller en gymnastikpåse i handen efter några lektioner, de får ett konkret bevis på att de har gjort något de kan visa upp. När jag jonglerar talar jag om att man först måste lära sig att kasta med en boll och när man är säker på det kan man lägga till fler bollar. Man kan inte veta när man kommer att kunna jonglera med tre bollar, lika lite som man kan veta när man klarat av ett visst moment i språkinläringen.

Bilaga 9.

Intervju med manlig SO-lärare på högstadienivå i södra Småland (Informant 8)

Informanten undervisar främst i historia och samhällskunskap på ett högstadium i södra Småland, där han har arbetat i 8 år. Då han använder drama sker det främst inom samhällskunskapen.

Varför använder du drama?

Egentligen använder jag inte drama så mycket, det blir mest inom samhällskunskapen. När vi går igenom hur en rättegång går till kan det vara fördelaktigt att dramatisera detta för att skapa en förståelse för processen. Även politiska debatter kan vara bra att använda, för att skapa ett medvetande om hur den politiska världen är uppbyggd och hur den fungerar. Ibland inom historia för att skapa förståelse för historiska processer, hur samhällena var uppbyggda, detta för att skapa en förståelse och inlevelse hos eleven. Eleverna tycker ibland att människor har agerat konstigt för de förstår inte att människorna då hade en helt annan världsbild och andra kunskaper mot vad vi har idag.

Hur går du till väga?

Några gånger har vi jobbat med drama t.ex. för att förstå de olika delarna i samhället under antiken. Några har fått sätta sig in i hur senaten fungerade medan andra fick arbeta kring gladiatorspel eller hur livet var vid kejsarens palats. Problemet med denna dramatisering är att eleverna främst lär sig det som de själva håller på med och glömmer bort att lyssna och lära sig av sina kamrater. Nu har jag inte gjort denna övning på ett tag och med facit i hand, skulle jag nog ha gjort den lite annorlunda idag. Bland annat hade jag nog ändrat upplägget till men jag är inte riktigt säker på hur jag skulle ha utfört det.

Då vi läser lag och rätt i samhällskunskapen, brukat klassen få genomföra en rättegång. Vissa förutsättningar ges, såsom typ av brott, svarande, käranden, advokater domare, lagmän etc., men själva rättegången i sig är ett rollspel där eleverna får agera fritt utifrån sin roll och de förutsättningar som givits.